

Ginter Dzierżon

Obowiązek troski władzy kościelnej o zabezpieczenia utrzymania osobom, które zostały usunięte z urzędu (kan. 195 KPK)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 51/3-4, 79-90

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KS. GINTER DZIERŻON

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

O BOWIĄZEK TROSKI WŁADZY KOŚCIELNEJ O ZABEZPIECZENIA UTRZYMANIA OSOBOM, KTÓRE ZOSTAŁY USUNIĘTE Z URZĘDU (KAN. 195 KPK)

Treść: Wstęp. – 1. Bezpośrednie źródła kan. 195 KPK. – 2. Natura zobowiązania. – 3. Wytyczne szczegółowe dotyczące zobowiązania, ujęte w kan. 195 KPK. – 3.1. Podmioty podlegające trosce władzy kompetentnej. – 3.2. Przedmiot zobowiązania. – 3.3. Mechanizm powstania zobowiązania. – 3.4. Czas trwania zobowiązania. – 3.5. Odstępstwa od zasady generalnej. – Zakończenie.

Wstęp

Prawodawca w art. 3. rozdziału II Tytułu IX Księgi I Kodeksu z 1983 r. ujął nie tylko przepisy dotyczące usunięcia z urzędu, lecz w tym obszarze skodyfikował on również regulację szczególną, dotyczącą troski kompetentnej władzy o utrzymanie tych, którzy utracili urząd. Otóż w kan. 195 KPK postanowił on, iż *Jeśli ktoś, jednak nie na mocy samego prawa, lecz dekretem kompetentnej władzy zostaje usunięty z urzędu, który był podstawą jego utrzymania, wtedy ta sama władza winna zatroszczyć się o zabezpieczenie usuniętemu utrzymania przez odpowiedni czas, chyba że zaradzono temu w inny sposób.*

Przytoczony kanon jest nowy¹. To znaczy, w Kodeksie Pio – Benedyktyńskim z 1917 r. nie funkcjonował analogiczny przepis. Należy jednak zauważyć, iż w kodyfikacji tej występowały pewne regulacje pośrednio dotyczące rozwiązań ujętych w interesującej nas normie.

¹Zob. J. García Martín, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 635; R. Sobąński, *Komentarz do kan. 195*, w: J. Krukowski, R. Sobąński, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 285.

1. Bezpośrednie źródła kan. 195 KPK

Kanoniści dopatrują się źródeł obecnie funkcjonującej regulacji w dyspozycjach zawartych w kan. 2299 § 3 oraz 2303 § 2 KPK z 1917 r.² Tak więc na mocy kan. 2299 § 3 KPK z 1917 r., duchownych nie można było pozbawiać beneficjum lub pensji, chyba że mieli oni inne źródło utrzymania³. Z kolei w kan. 2303 § 2 KPK z 1917 r. Prawodawca stwierdził, iż gdyby duchowny deponowany, wskutek utraty urzędu nie miał środków utrzymania, to wtedy ordynariusz powodowany miłością winien go odpowiednio zaopatrzyć, tak aby nie musiał on żebrać z hańbą dla stanu duchownego⁴.

Dostrzegamy zatem, iż w Kodeksie z 1917 r. obowiązek troski o zapewnienie bytu dotyczył wyłącznie korelacji przełożony – duchowny podlegający jego jurysdykcji. Innymi słowy, ujęta w przytoczonych kanonach powinność nie odnosiła się do świeckich.

2. Natura zobowiązania

Obecnie w kanonistyce nie ma zgodności co do tego, czy zobowiązanie o którym mowa w kan. 195 KPK posiada charakter prawny, czy też jedynie ma ono charakter moralny⁵. Takie wątpliwości wynikają m. in. z faktu, iż Ustawodawca w analizowanej normie posłużył się pojęciem *zatoszczyć się* (*curet*). Ze szczegółowej analizy terminologii kodeksowej przeprowadzonej przez P. Erdő wynika, iż określenie to posiada bardziej znaczenie moralne, aniżeli znaczenie prawne⁶.

W doktrynie przeważa jednak stanowisko, w myśl którego owej powinności nie należy pojmować w kategoriach prawnych, lecz w kategoriach moralnych⁷.

Nawiązując do tego wątku H. Socha utrzymuje, iż wypływa ona

²Zob. P. G a f a e l l, *Comentario al can. 195*, w: *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, pod red. A. M a r z o a, J. M i r a s, R. R o d r í g u e z – O c a ñ a, t. 1, Pamplona 1996, s. 1084.

³Szerzej na ten temat zob. F. B a z k o w i c z, F. B a r o n, W. S t a w i n o g a, w: *Prawo kanoniczne*, t. 3, Opole 1958, s. 470.

⁴Tamże, s. 471.

⁵S o b a n í s k i, dz. cyt., s. 285.

⁶Zob. P. E r d ő, *Expresiones obligaciones et exhortationes in Codice Iuris Canonici*, *Periodica* 96 (1987), s. 22 – 23.

⁷G a f a e l l, *Comentario al can. 195*, dz. cyt., s. 1085; G a r c í a M a r t í n, dz. cyt., s. 635 – 636.

z chrześcijańskiej miłości⁸. Popierając przyjętą tezę podkreślił on, iż nie wynika ono z jakiś szczególnych uprawnień tracącego urząd wobec posiadającego władzę, lecz jest ona następstwem polityki Kościoła, a także wypływa z pryncypiów o charakterze ekonomiczno – zbawczy⁹.

Z kolei V. Pinto twierdzi, iż zobowiązanie to wynika z pryncypiów moralnych. Jego podstaw upatruje on zarówno w słuszności naturalnej, jak i w słuszności kanonicznej¹⁰.

Należy przeto zauważyć, iż taka natura zobowiązania pociąga za sobą ściśle określone następstwa prawne. Tym sposobem bowiem kompetentny autorytet nie został zobligowany w sposób bezwzględny do realizacji owej powinności. Z drugiej zaś strony, usunięty z urzędu nie może dochodzić swoich praw na drodze procesowej¹¹.

Pragniemy jednocześnie dodać, iż w analizie tej kwestii nie można poprzestać wyłącznie na interpretacji brzmienia kan. 195 KPK, albowiem należałoby podejść do tej problematyki w sposób integralny, tzn. rozważając treść tego kanonu w kontekście całokształtu rozwiązań systemowych.

W tym miejscu zatem pragniemy odwołać się do dyspozycji skodyfikowanych w kan. 1286, n. 1 KPK, zgodnie z którymi *zarządcy dóbr: [...] w umowach o pracę powinni przestrzegać również przepisów państwowych, dotyczących pracy i życia społecznego, zgodnie z zasadami podawanymi przez Kościół*.

R. Sobański w swym komentarzu do kan. 195 KPK odwołując się do tej normy skonstatował, iż *w odniesieniu do świeckich warto wskazać na kan. 1286 nakazujący przestrzeganie w umowach o pracę przepisów państwowych „dotyczących pracy życia społecznego”*¹².

Tego rodzaju sposób wykładni należy uznać za zbyt uproszczony. W bardziej dogłębny sposób ujął tę kwestię P. Gafaell. Otóż w swym zamyśle nad tym zagadnieniem powołując się na zasadę analogii trafnie zauważył, iż podobne gwarancje w kanonicznym porządku prawnym posiadają także duchowni. Poglębiając tę myśl podkre-

⁸ Zob. H. S o c h a, *Allgemeine Normen: kirchliche Gesetze*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 1, Essen 1985, ad 195, n. 3.

⁹ S o c h a, dz. cyt., ad 195, n. 5.

¹⁰ Zob. V. P i n t o, *De normis generalibus*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, pod red. V. P i n t o, Città del Vaticano 2001, s. 106.

¹¹ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1085.

¹² S o b a ń s k i, dz. cyt., s. 285.

ślił on, iż w tym kontekście za niepoprawne należałoby uznać poglądy, zgodnie z którymi pomiędzy duchownym, a sprawowanym przez niego zadaniem nie zachodzi prawdziwa relacja kontraktualna. Opierając się bowiem na tych założeniach można byłoby dojść do błędnego przekonania, iż co do tej kategorii osób pracodawcy nie musieliby by zachować rozwiązań prawa pracy funkcjonujących w systemach prawa cywilnego. Zdaniem tego hiszpańskiego kanonisty, takie podejście w konsekwencji mogłoby doprowadzić do wywiedzenia paradoksalnych wniosków interpretacyjnych, w myśl których prawa wiernych świeckich byłyby bardziej protegowane, aniżeli prawa duchownych¹³.

Przytoczone rozwiązania należy traktować jako wyjątek od reguły generalnej. Należy przecież zauważyć, iż troska o zabezpieczenie utrzymania nie musi wyczerpywać się w zapewnieniu danej osobie pracy. Albowiem może się przecież zdarzyć, iż wykonywanie pracy nie zapewni jej jeszcze godziwego utrzymania.

3. Wytyczne szczegółowe dotyczące zobowiązania, ujęte w kan. 195 KPK

Z treści kan. 195 KPK wynika, iż w Prawodawca zawarł w tej normie szereg ustaleń szczegółowych odnoszących się do owego zobowiązania. Dotyczą one kwestii podmiotów podlegających trosce władzy kompetentnej, przedmiotu zobowiązania, prawnego mechanizmu powstania tej powinności, czasu trwania zobowiązania, a także odstępstw od tej zasady generalnej.

3.1. Podmioty podlegające trosce władzy kompetentnej

Nadmieniliśmy już, iż w porównaniu do rozwiązań funkcjonujących w Kodeksie z 1917 r. w dyspozycji kan. 195 KPK zaszły istotne zmiany. Obecnie bowiem troska kompetentnej władzy kościelnej o zabezpieczenie utrzymania nie dotyczy wyłącznie duchownych, lecz powinni nią również zostać objęci wierni świeccy¹⁴. W zapisie przecież tego kanonu występuje zwrot o charakterze generalnym

¹³ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1085. Autor ten stwierdził: „Si se tiene en cuenta, entoces, que los clérigos no mantienen una mera relación contractual con su oficio eclesiástico y, por tanto, no suelen poseer contrato civil, este hecho podría provocar la paradoja de que, en esta materia los laicos estuvieron mejor protegidos que los clérigos. Por lo que parece conveniente buscar garantías también para los clérigos en estas situaciones”.

¹⁴ Tamże, s. 1084.

typu: *Jeśli ktoś, jednak nie na mocy samego prawa, lecz dekretem kompetentnej władzy zostaje usunięty z urzędu.*

Przełom w tej materii nastąpił w trakcie prac nad rewizją Kodeksu z 1917 r. Należy zatem przypomnieć, iż w pierwszej fazie tego długotrwałego procesu legislacyjnego postulowano wprowadzenie zobowiązania o charakterze prawnym. Odzwierciedlenie tego zamysłu znalazło swój wyraz m. in. w zwrocie *obligatione tenetur curandi*¹⁵.

Odstąpiono jednak od tego zamysłu. W konsekwencji więc w kan. 171 Schematu Księgi I poświęconej Normom Ogólnym z 1974 r. pojawiła się nowa, zmodyfikowana propozycja *Si quis, non quidem ipso iure, sed per decretum auctoritatis competentis ab officio amoveatur quo iisdem subsistentiae providetur, eadem auctoritas obligatione tenetur curandi in ipsiis subsistentiae congruo tempore prospiciatur, nisi aliud provisum sit*¹⁶.

Według Konsultorów, tego typu modyfikacja brzmienia kanonu była konieczna ze względu na fakt, iż zobowiązania o charakterze prawnym nie można byłoby odnieść do wiernych świeckich¹⁷. Stąd też w tekście obecnie obowiązującym występuje imperatyw w formie złagodzonej *eadem auctoritas curet ut ipsius subsistentiae*¹⁸.

3.2. Przedmiot zobowiązania

Z brzmienia kan. 195 KPK wynika, iż przedmiotem zobowiązania jest zabezpieczenie utrzymania usuniętemu z urzędu. Innymi słowy, idzie o zapewnienie odpowiednich środków koniecznych do godziwego życia.

Należy jednocześnie zauważyć, iż systemie kanonicznym uprawnienie to zostało zagwarantowane nie tylko na mocy kan. 195 KPK, lecz zostało ono także uwydatnione w kilku innych regulacjach kodeksowych.

Otóż w myśl kan. 231 § 2 KPK, wierni świeccy pełniący posłu-

¹⁵ Por. *Communicationes* 22 (1990), s. 100; Szerzej na ten temat zob. G a f a e l l, dz. cyt., s. 1084.

¹⁶ Por. *Communicationes* 23 (1991), s. 268.

¹⁷ Tamże. W trakcie obrad Konsultorzy argumentowali w następujący sposób: „*At-tenta observatione quo stricta obligatio providendi subsistentiae admitti tantum debet pro iis qui ab officio clericali amoveatur – soli enim clerici oneri sunt Ecclesiae; pro laicis, enim, non potest stricta imponi obligatio -, in textu dicitur « Si quis --- auctoritas curet ut ipsius... »*”.

¹⁸ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1085.

gę w Kościele mają prawo do godziwego wynagrodzenia, aby tym sposobem mogli oni zaradzić nie tylko potrzebom własnym, lecz również swojej rodziny¹⁹. Z kolei w kan. 281 § 1 KPK Prawodawca ustosunkował się do uposażenia duchownych. Stwierdził on, iż duchowni pełniący kościelną posługę posiadają prawo do odpowiedniego wynagrodzenia²⁰

Ponadto należy zauważyć, iż pryncypia te pozostają w ścisłym związku z przesłaniem nauki społecznej Kościoła. Otóż problematyka ta została podjęta zarówno w dokumentach soborowych, jak i w wielu dokumentach posoborowych. Ze względu jednak na charakter tego opracowania przytoczymy jedynie myśli zawarte w niektórych z nich. Wyczerpująca bowiem prezentacja tej kwestii wykraczałaby poza zakres tego przedłożenia.

Tak więc, do sprawy utrzymania duchownych ustosunkowano się m. in. w soborowym *Dekrecie o posłudze i życiu prezbiterów*. Albowiem skonstatowano w nim m. in., iż winni otrzymać oni słuszne wynagrodzenie (DP 20).

Z kolei w dwóch encyklikach papieża Jana Pawła II, tzn. w encyklice *Laborem exercens* oraz encyklice *Centessimus annus* wskazano na gwarancje dotyczące uposażenia wiernych świeckich. Tak więc w pierwszym dokumencie Ojciec św. podkreślił z całym naciskiem, iż świadczenia społeczne mają na celu zabezpieczenie życia i zdrowia zarówno pracowników, jak i ich rodzin²¹. W encyklice zaś *Centessimus annus* stwierdził on, iż podstawowym zadaniem państwa jest ochrona podstawowych praw pracy²².

Wracając do przerwane go wątku należy dodać, iż kompetentny autorytet nie w każdym przypadku jest zobligowany do wypełnienia tej powinności. Należy bowiem zauważyć, iż zapis kan. 195 KPK jest precyzyjny. Ustawodawca przecież postanowił w nim, iż powinien on podjąć takie wysiłki, jeśli urząd byłby podstawą utrzymania tego, który go sprawował. A zatem, jeżeli pełniący to zadanie miał

¹⁹ Zob. P. E r d ö, *Questiones de officiis ecclesiasticis laicorum*, Periodica 81 (1992), s. 209.

²⁰ Szerzej na ten temat zob. W. A y m a n s, K. M ö r s d o r f, *Kanonisches Recht*, t. 1, Padeborn – München – Wien – Zürich 1991, s. 501.

²¹ Por. J a n P a w e ł II, *Encyklika Laborem exercens*, w: *Encykliki Ojca św. Jana Pawła II*, Kraków 1996, s. 193.

²² Por. J a n P a w e ł II, *Encyklika Centessimus annus*, w: *Encykliki Ojca św. Jana Pawła II*, Kraków 1996, s. 675.

by inne środki utrzymania, to wówczas władza kościelna nie musiałaby powziąć takich inicjatyw. Dla przykładu, taka sytuacja mogłaby wystąpić w przypadku: gdyby diakon żonaty otrzymywał wynagrodzenia z racji pełnienia zawodu świeckiego (kan. 281 § 3 KPK); bądź też osoba otrzymywałaby rentę lub emeryturę.

Z drugiej strony należy zauważyć, iż w kan. 195 KPK występuje kolejna klauzula typu; *chyba że zaradzono temu w inny sposób*.

Taka sytuacja zatem mogłaby m.in. zaistnieć, jeśli usunięty z urzędu miałby źródła utrzymania pochodzące z innych tytułów, takich jak np.: 1) inkardynacja (kan. 266 § 1 KPK); 2) inkorporacja w Instytucie Życia Konsekwowanego (kann. 593, 693, 702 732 KPK), czy też w Stowarzyszeniu Życia Apostolskiego (kann. 735, 737 KPK)²³.

3.3. Mechanizm powstania zobowiązania

Zgodnie z kan. 195 KPK, zobowiązanie kompetentnej władzy kościelnego powstaje z chwilą wydania przez nią dekretu. Należy jednocześnie dodać, iż ujęcie to jest koherentne z dyspozycją kan. 192 KPK, w myśl której podjęcie takiej decyzji winno nastąpić za pomocą właśnie takiego aktu administracyjnego.

W tym kontekście rodzi się jednak pewna wątpliwość: czy zapis kan. 195 KPK dotyczy wyłącznie tego mechanizmu, czy też można także aplikować go do innych sposobów utraty urzędu?

Odpowiadając na tę trudność pragniemy odwołać się do zasad interpretacyjnych ujętych w kan. 18 KPK, zgodnie z którymi *ustawy, które [...] ograniczają swobodne wykonywanie uprawnień, albo stanowią wyjątek od ustawy, podlegają ścisłej interpretacji*.

Dostrzegamy zatem, iż przesłanki uwydatnione w tej normie nie odnoszą się wprost rozwiązań zawartych w kan. 195 KPK. Oznacza to zatem, iż treść kan. 195 KPK może być interpretowana szeroko.

W konsekwencji więc, dyspozycje ujęte w tej normie można również odnieść do innych form utraty urzędu, wyłączając usunięcie na mocy samego prawa. Wiadomo bowiem, iż taka klauzula została wyraźnie zawarta w kanonie, będącym przedmiotem naszego zainteresowania²⁴.

²³ S o c h a, dz. cyt., ad 195, n. 9.

²⁴ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1085.

3.4. Czas trwania zobowiązania

W myśl kan. 195 KPK, wypełnianie owej powinności nie posiada charakteru czasowo nieograniczonego. Prawodawca bowiem w tej regulacji postanowił, iż zapewnienie usuniętemu utrzymania powinno trwać odpowiedni czas.

Dysponując takim zapisem powinniśmy zatem zapytać: jak długo władza kościelna jest zobligowana do wypełniania owego moralnego zobowiązania?

Otóż w doktrynie można spotkać się z różnymi twierdzeniami w tej kwestii. Zdaniem J. Garcí a Martí n, w tym przypadku idzie o ściśle określony czas²⁵. R. Sobański natomiast skonstatował, iż winno zależeć to od uznania zobowiązanego do podjęcia takich przedsięwzięć²⁶. W zasadzie kanoniści są oni zgodni co do tego, iż czas wypełniania owej powinności jest uzależniony od roztropności władzy kościelnej²⁷.

Nadmieniliśmy już, iż z natury rzeczy, wypełnianie owego zobowiązania nie jest konieczne, jeśli usunięty z piastowanego urzędu dysponowałby innymi źródłami utrzymania.

Należy jednocześnie dodać, iż w literaturze zwraca się uwagę na inną ewentualność. Otóż wskazuje się, iż w przypadku gdyby dana osoba w swych działaniach zachowywała się pasywnie, to znaczy, jeśli ta skutek złej wiary, bądź też zawinonego zaniedbania nie podjęłaby ona żadnej inicjatywy w tej materii, to wtedy kompetentny autorytet winien zaniechać udzielania pomocy²⁸.

W tym kontekście powinniśmy jeszcze rozważyć jedną hipotezę. Otóż nie można wykluczyć, iż sprawujący urząd znalazł się w niekorzystnej egzystencjalnie sytuacji w sposób niezawiniony. Utrata urzędu mogłaby przecież nastąpić również na skutek nadużycia władzy autorytetu kompetentnego

Wątek ten podjął w swych dociekaniach H. Socha. Odpowiadając na tę trudność stwierdził on, iż w tym przypadku osoba pokrzywdzona winna być otoczona troską, dopóty nie znalazłaby ona równowartościowego zajęcia, które zapewniłoby jej utrzymania²⁹.

²⁵ Garcí a Martí n, dz. cyt., s. 636.

²⁶ Sobański, dz. cyt., s. 285.

²⁷ Gafael, dz. cyt., s. 1036.

²⁸ Tamże.

²⁹ Socha, dz. cyt., n. 6.

3.5. Odstępstwa od zasady generalnej

W szczegółowej analizie kan. 195 KPK nie można pominąć jeszcze jednego wątku. Otóż Ustawodawca zawarł także w dyspozycji tej normy klauzulę dotyczącą odstępow od zasady generalnej. Postanowił on bowiem w sposób wyraźny, iż obowiązek troski o egzystencjalne potrzeby usuniętych z piastowanego urzędu nie dotyczy tych, którzy utraciliby go na mocy samego prawa.

W Kodeksie z 1983 r. zasadnicze dyspozycje w tej materii zostały skodyfikowane w kan. 194 § 1, n. 1- 3 KPK. Przypomnijmy, w regulacji tej Ustawodawca postanowił, iż *Mocą samego prawa zostaje usunięty z urzędu kościelnego: 1) kto utracił stan duchowny; 2) kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej lub wspólnoty z Kościołem; 3) duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne.*

Należy jednocześnie dodać, iż w systemie kanonicznym funkcjonuje jeszcze jedno rozwiązanie pozakodeksowe, ujęte w art. 79 § 1 *Regulaminu Generalnego Kurii Rzymskiej*, opublikowanego w dniu 30. 04. 1999 r. Otóż w myśl tego przepisu, taki mechanizm zastosowano w odniesieniu do przestępstw popełnionych w sposób podstępny. Co więcej, w artykule tym skonstatowano, iż takie skutki odnoszą się zarówno do tych, którzy aktualnie sprawując urzędy w Kurii Rzymskiej podjęliby tego typu działania, jak i tych, którzy dokonali takich przestępstw przed objęciem owych zadań.³⁰

Zdaniem P. Gafaella, zasadnicza racja wyłączenia przytoczonych przypadków z obowiązku troski o utrzymanie wynika przede wszystkim z dwóch powodów tzn. antyjurydycznych zachowań sprawujących urzędy, a także z godzenia w dobro wspólne danej społeczności³¹.

Należy jednocześnie dodać, iż we współczesnej doktrynie toczy się dyskusja, czy kompetentny autorytet jest zobligowany do owej

³⁰ Por. *Regolamento Generale della Curia Romana – 30. 04. 1999*, w: *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, pod red. P. P i n t o, Città del Vaticano 2003, s. 424. Czytamy tutaj: „Si incorre nelle destituzione di diritto per condanna passata in giudicato concernente delitto doloso, commesso anche precedentemente all’assunzione in servizio; pronunciata dalla competente Autorità dello Stato delle Città del Vaticano o da quella di altro Stato, che faccia ritenere la permanenza in servizio del dipendente incompatibile con la dignità dell’impegno nella Santa Sede [...]”.

³¹ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1086.

troski w przypadku gdyby usunięcie z urzędu miało charakter karny?³².

Otóż na powstałą wątpliwość należałoby odpowiedzieć pozytywnie. Dyrektywy bowiem w tej materii zostały ujęte w kan. 1350 §§ 1 – 2 KPK. Tak więc w § 1 Prawodawca postanowił, iż *przy wymierzaniu kar duchownym zawsze trzeba uważać, żeby nie pozbawiać ich tego, co jest konieczne do godziwego utrzymania, chyba że chodzi o wydalenie ze stanu duchownego*.

W § 2 zaś dodał on: *Wydalonemu ze stanu duchownego, który z powodu kary znalazł się rzeczywiście w niedostatku, ordynariusz powinien przyjść z pomocą w możliwie jak najlepszy sposób*.

J. Krukowski interpretując treść kan. 1350 § 1 KPK stwierdził, iż zobowiązanie o którym mowa w tym przepisie wynika z węzła inkardynacji. Stąd też ordynariusz jest zobowiązany do jego wypełnienia kierując się zasadami sprawiedliwości³³.

W myśl jego opinii, odmienne powody zadecydowały o wprowadzeniu kan. 1350 § 2 KPK. Jest on przekonany, iż pomoc zaś o której mowa w tej regulacji wynika zarówno z racji humanitarnych, jak i z pryncypiów charytatywnej misji Kościoła³⁴.

Odmienny pogląd w tej kwestii wyraził H. Socha. Uważa on, iż dyspozycja kan. 1350 § 2 KPK jest niczym innym jak wyjątkiem od reguły generalnej, ujętej w kan. 194 KPK. Twierdzi on, iż w tym przypadku nie idzie o radę, czy też zalecenie, lecz mowa jest o obowiązku o charakterze prawnym³⁵.

Wreszcie należy zauważyć, iż w tym kontekście w kanonistyce podejmuje się jeszcze jedną kwestię szczegółową. To znaczy, kanoniści pytają: czy zwolnienie od wypełnienia owego zobowiązania dotyczy także przypadku w którym sprawujący urząd przestałby pełnić to zadanie na mocy samego prawa na skutek zaistnienia okoliczności obiektywnie niezależnych od niego. Przykładowo, do takiej sytuacji mogłoby dojść wówczas, jeśli stwierdzono by nieważność z powodu braku przyjęcia chrztu przez mężczyznę (kan. 1024 KPK). Do takiego niedopatrzenia mogłoby dojść np. na skutek ewiden-

³² Tamże, s. 1085.

³³ Zob. J. K r u k o w s k i, *Sankcje w Kościele. Część ogólna*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 4, Lublin 1987, s. 201 – 202.

³⁴ Tamże, s. 202.

³⁵ S o c h a, dz. cyt., ad 195, n. 12.

tnych zaniedbań rektora przyjmującego kandydata do seminarium (kan. 1050, n. 3 KPK).

Wydaje się, iż w takiej sytuacji kompetentny autorytet byłby także zobowiązany do wypełnienia zobowiązania o którym mowa w kan. 195 KPK.

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż zobowiązanie kompetentnej władzy kościelnej do zabezpieczenia utrzymania w odniesieniu do tych osób, które zostały usunięte z urzędu nie posiada charakteru prawnego, lecz jedynie charakter moralny. Taka natura owej powinności sprawia, iż autorytet kościelny nie został zobligowany w sposób bezwzględny do jego wypełnienia. Osoba zaś, która utraciła urząd nie może dochodzić swoich praw na drodze procesowej.

Należy ponadto dodać, iż z treści kan. 195 KPK wynika, iż wypełnianie tej powinności jest uzależnione od innych uwarunkowań określonych w przytoczonej normie. To znaczy, z natury rzeczy władza kościelna nie musiałaby podjąć żadnych przedsięwzięć w tej dziedzinie, w przypadku gdy osoba usunięta z urzędu posiadałaby inne środki utrzymania, bądź też zaradzono by temu inny sposób.

Ze względów moralnych winna ona zaniechać podjętych inicjatyw, w sytuacji gdyby osoba, która utraciła urząd nie podjęła żadnych inicjatyw, aby wyjść z niekorzystnej dla niej egzystencjalni sytuacji.

Czasowo natomiast wypełnienie owego zobowiązania nie ma charakteru bezwzględnego. Zaprzestanie bowiem podjętych przedsięwzięć jest uzależnione od roztropnej decyzji kompetentnej władzy.

Dovere dell'autorità ecclesiastica di assicurare il sostentamento alle persone rimosse dall'ufficio (can. 195 CIC)

In questo articolo l'Autore ha compiuto un'analisi dell'interpretazione del can. 195 CIC. L'oggetto d'interesse è la questione del dovere dell'autorità ecclesiastica relativo al sostentamento delle persone rimosse dall'ufficio.

Dall'analisi condotta risulta che il dovere di cui nel can. 195 CIC non ha un carattere giuridico, bensì solo morale. Tale natura dell'obbligo ha come conseguenza il fatto che l'autorità ecclesiastica non è tenuta in modo assoluto ad adempirlo. Pertanto la persona, che è stata privata dell'ufficio, non può perseguire la sua facoltà in via giudiziaria.

Inoltre dal contenuto del can. 195 CIC risulta che l'adempimento dell'obbligo

dipende da altri fattori. In particolare, dell'autorità ecclesiastica non è tenuta ad intraprendere alcun passo in questa materia nel caso in cui la persona privata dell'ufficio possiede un altro fonte di sostentamento, o se vi sia stato provveduto diversamente.